

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა მიმოხილვა

აბსტრაქტი

„საკონსტიტუციო სამართლის ჟურნალი“ აგრძელებს მკითხველთათვის საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს უახლესი პრაქტიკის მიმოხილვის შეთავაზებას. მიმდინარე გამოცემისათვის გამოსაქვეყნებლად შეირჩა საკონსტიტუციო სასამართლოს ოთხი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება. ჟურნალის რედაქცია იმედს იტოვებს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის მიმოხილვა აამაღლებს სამართლებრივი დისკუსიის დონეს სასამართლოს საქმიანობის მიმართ.

I. „სამსონ თამარიანი, მალხაზ მაჩალიკაშვილი და მერაბ მიქელაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

2023 წლის 27 ივლისს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველმა კოლეგიამ მიიღო გადაწყვეტილება საქმეზე „სამსონ თამარიანი, მალხაზ მაჩალიკაშვილი და მერაბ მიქელაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ და დააკმაყოფილა კონსტიტუციური სარჩელები №1355 და №1389¹.

განსახილველ საქმეზე სადავოდ გამხდარი საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ნორმები დაზარალებულს არ აძლევდა შესაძლებლობას, სასამართლოში გაესაჩივრებინა ზემდგომი პროკურორის გადაწყვეტილება, ერთი მხრივ, გამოძიების ინტერესებიდან გამომდინარე, დაზარალებულისათვის გამოძიების მიმდინარეობის შესახებ ინფორმაციის მიღებაზე უარის თქმის თაობაზე, ხოლო, მეორე მხრივ, მისივე დადგენილება გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის შესახებ, თუ ჩადენილი არ იყო განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული ან დანაშაული, რომელიც კანონის თანახმად, ექვემდებარებოდა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურს.

მოსარჩელე მხარის განმარტებით, დაზარალებული გამოძიების პროცესში ჩართული უნდა იყოს საწყის ეტაპზე, ვინაიდან გამოძიების მიმდინარეობის

¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №1/5/1355,1389 „სამსონ თამარიანი, მალხაზ მაჩალიკაშვილი და მერაბ მიქელაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2023 წლის 27 ივლისი.

შესახებ ინფორმაციის ფლობა მას საშუალებას აძლევს, თავიდანვე აკონტროლოს პროკურორის გადაწყვეტილებები და თვითნებობისაგან დაიცვას საკუთარი ინტერესები. მოსარჩელეთა პოზიციით, სადავო ნორმის საფუძველზე, დაზარალებულს ერთმეოდა შესაძლებლობა, ინფორმაციის გაცემაზე ზემდგომი პროკურორის უარი სადავოდ გაეხადა ნეიტრალური ორგანოს წინაშე, რაც არღვევდა საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველი პუნქტით გარანტირებულ სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებას.

რაც შეეხება ნორმებს, რომლებიც ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულებად დაკვალიფიცირებული ქმედების შემთხვევაში, არ ითვალისწინებდა სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის და გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ ზემდგომი პროკურორის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სასამართლოში გასაჩივრების შესაძლებლობას, მოსარჩელეთა პოზიციით, სადავო ნორმები, სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვასთან ერთად, დაზარალებულთა მიმართ დანაშაულთა კატეგორიების მიხედვით, გაუმართლებელი დიფერენცირების დადგენით, არღვევდა, აგრეთვე საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტით განმტკიცებულ სამართლის წინაშე ყველას თანასწორობის უფლებას. მოსარჩელეთა პოზიციით, მძიმე ან/და ნაკლებად მძიმე დანაშაულის შემთხვევაში, სასამართლო კონტროლის მექანიზმის არარსებობით, იზრდებოდა პროკურორის უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების რისკები. არსებული მოწესრიგების პირობებში, პროკურორს ეძლეოდა შესაძლებლობა, თვითნებურად მოეხდინა ქმედებათა სხვადასხვა დანაშაულით კვალიფიკაცია.

მოპასუხე მხარის განმარტებით, დაზარალებულს, სისხლის სამართლის პროცესში საკუთარი როლიდან და სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებით, შეზღუდულად სარგებლობის ფაქტიდან გამომდინარე, სისხლის სამართლის საქმის მასალების გაცნობა ესაჭიროება მხოლოდ ზოგადი ინფორმირებულობისა და ჩართულობისათვის. ამავდროულად, პროკურორის უარი ინფორმაციის გაცნობის თაობაზე, წარმოადგენს არა შემაჯამებელ აქტს, არამედ შუალედურ გადაწყვეტილებას და შეიძლება გადამოწმდეს ზემდგომ პროკურორთან. იმავდროულად, მოპასუხე მხარის განმარტებით, წინასასამართლო სხდომის გამართვამდე, ყველანაირი გამონაკლისების გარეშე, ხდება დაზარალებულის სისხლის სამართლის საქმის მასალებით უზრუნველყოფა. შესაბამისად, მოპასუხე მხარის პოზიციით, სადავო ნორმის საფუძველზე, ინფორმაციის დროებითი გაუცემლობა არ ზღუდავდა დაზარალებულის უფლებას.

ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულებად დაკვალიფიცირებული ქმედების შემთხვევაში, სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების ან/და დაწყე-

ბული გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის თაობაზე პროკურორის მიერ მიღებული დადგენილების სასამართლოში გასაჩივრების შესაძლებლობის არარსებობაზე მსჯელობისას, მოპასუხე მხარემ განმარტა, რომ დაზარალებულს არ აქვს ზემოხსენებული დადგენილების გასაჩივრების მომეტებული ინტერესი, რაზეც მეტყველებს, განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულებზე სასამართლოსათვის მიმართვის გზით, უფლების დაცვის ძალიან მცირედი შემთხვევების სტატისტიკა. ამავედროულად, მოპასუხე მიუთითებდა, რომ კანონი დეტალურად განსაზღვრავს სისხლისსამართლებრივი დევნისა და გამოძიების არდაწყების, ისევე, როგორც მისი შეწყვეტის კონკრეტულ საფუძვლებს, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს პროკურორის მხრიდან, დისკრეციული უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების რისკებს და, შესაბამისად, სასამართლოში გასაჩივრების გზით, ამ რისკების დაზღვევის საჭიროებას. გარდა ამისა, საერთო სასამართლოში ყველა კატეგორიის დანაშაულზე მიმართვიანობის დაშვება გამოიწვევდა უსაფუძვლო საჩივრების ინიცირებას, რაც მნიშვნელოვნად გადატვირთავდა სასამართლო სისტემას და საფრთხეს შეუქმნიდა დროული და ეფექტური მართლმსაჯულების ლეგიტიმურ მიზანს.

საკონსტიტუციო სასამართლომ, უპირველეს ყოვლისა, მიუთითა, რომ სადავო ნორმები, სასამართლო კონტროლის გარეშე, დაზარალებულზე გამოძიების მიმდინარეობის შესახებ ინფორმაციის გაუცემლობის დაშვებით და ცალკეულ დანაშაულებთან მიმართებით გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის, ან სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის შესახებ ზემდგომი პროკურორის გადაწყვეტილების სასამართლოში გასაჩივრების აკრძალვით, ზღუდავდა დაზარალებულის სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლებას ამ უკანასკნელის დაცვის ღირსი ინტერესებიდან გამომდინარე და საჭიროებდა შესაბამის კონსტიტუციურსამართლებრივ გამართლებას თანაზომიერების პრინციპის გამოყენებით.

საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ სადავო ნორმების ლეგიტიმურ მიზანს პროცესის ეკონომიურობა და სასამართლოს ხელოვნური გადატვირთვის თავიდან აცილება წარმოადგენდა, რაც, თავის მხრივ, ხელს უწყობდა დროული და ეფექტური მართლმსაჯულების უზრუნველყოფას. ამავედროულად, საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ დაზარალებული პირებისთვის ზემდგომი პროკურორის ცალკეული გადაწყვეტილებების სასამართლოში გასაჩივრების აკრძალვა წარმოადგენდა დასახელებული ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის გამოსადეგ და აუცილებელ საშუალებას.

საკითხის ვიწრო პროპორციულობის განხილვის ეტაპზე, შეპირისპირებულ ინტერესთა შეჯერების შედეგად, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ სადავო ნორმები ზემდგომი პროკურორის გადაწყვეტილებების სასამა-

რთლოში გასაჩივრების უფლების აკრძალვით არღვევდა სამართლიან ბალანსს კერძო და საჯარო ინტერესების დაცვას შორის. კერძოდ, ორივე განსახილველ შემთხვევაში, დაზარალებულს ჰქონდა პროკურორის გადაწყვეტილების სასამართლოში გასაჩივრების მომეტებული ინტერესი, რომელიც გადანონიდა სასამართლოს გადატვირთვის ინტერესს. საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ პროკურორის იმ გადაწყვეტილებათა გასაჩივრების უფლება, რომლებიც არსებით გავლენას ახდენს დაზარალებულის ინტერესზე, დაზარალებულის ინტერესების დაცვის მიღმა, ერთი მხრივ, ემსახურება შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან შესაძლო შეცდომათა დაშვების ან თვითნებობის პრევენციას, ისევე, როგორც დაშვებული შეცდომების გამოსწორების მიზანს, ხოლო, მეორე მხრივ, ხელს უწყობს საზოგადოების ნდობის ზრდას ამ სახელმწიფო ორგანოების მიმართ.

შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ სადავო ნორმები ეწინააღმდეგებოდა საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველი პუნქტის მოთხოვნებს.

გარდა აღნიშნულისა, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა თანასწორობის უფლების დარღვევა იმ სადავო ნორმებთან მიმართებით, რომლებიც, ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაულის შემთხვევაში, დაზარალებულს უკრძალავდა გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის, ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის შესახებ ზემდგომი პროკურორის გადაწყვეტილების სასამართლოში გასაჩივრების შესაძლებლობას.

საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ სადავო ნორმებით დადგენილი მოწესრიგება იწვევდა არსებითად თანასწორი სუბიექტების მიმართ დიფერენცირებულ მოპყრობას დანაშაულთა კატეგორიის მიხედვით, ვინაიდან პირის ინტერესი, სასამართლოს გზით განახორციელოს პროკურორის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების კონტროლი, თანაბარმნიშვნელოვანია ნებისმიერი სიმძიმის დანაშაულით დაზარალებულისათვის. ამასთანავე, საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსაზრებით, განსხვავებული მოპყრობა ხასიათდებოდა მაღალი ინტენსივობით, ვინაიდან სადავო ნორმები არსებითად თანასწორ პირებს მნიშვნელოვნად აცილებდა სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლებისაგან.

საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, მართალია, აღნიშნული დიფერენცირების მიზანი მნიშვნელოვანი საჯარო სიკეთის მიღწევას – სასამართლოს გადატვირთულობის პრევენციას ემსახურებოდა, თუმცა დიფერენცირებულ პირთა ინტერესები, დაეცვათ საკუთარი უფლებები სასამართლო კონტროლის გზით, აღემატებოდა აღნიშნულ ლეგიტიმურ მიზანს, რის გამოც, სადავო ნორმები, საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსაზრებით,

ეწინააღმდეგებოდა, აგრეთვე, საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტით დადგენილ მოთხოვნებს.

II. „მერაბ მურადაშვილი და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის წინააღმდეგ“

2023 წლის 1 ივნისს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველმა კოლეგიამ მიიღო გადაწყვეტილება საქმეზე „მერაბ მურადაშვილი და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის წინააღმდეგ“ (№1591 და №1605 კონსტიტუციური სარჩელები)². №1591 კონსტიტუციური სარჩელით, სადავოდ გამხდარი ნორმები მეხანძრე-მაშველისთვის თანამდებობაზე ყოფნის ზღვრულ ასაკად განსაზღვრავდა 55 წელს და აღნიშნული ზღვრული ასაკის მიღწევისას ადგენდა მისი დაკავებული თანამდებობიდან განთავისუფლების საფუძველს. №1605 კონსტიტუციური სარჩელით გასაჩივრებული რეგულაცია კი პენიტენციური დეპარტამენტის გარე დაცვის მთავარი სამმართველოს მოსამსახურისთვის თანამდებობაზე ყოფნის ზღვრულ ასაკად განსაზღვრავდა 60 წელს. მოსარჩელე მხარე სადავო ნორმების არაკონსტიტუციურად ცნობას მოითხოვდა საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტით გარანტირებულ სამართლის წინაშე ყველას თანასწორობის უფლებასთან მიმართებით.

მოსარჩელე მხარის განმარტებით, სადავო ნორმებით დადგენილი ასაკის მიღწევა *a priori* არ გულისხმობდა პირის უნარების იმგვარ დაქვეითებას, რომ მას ვეღარ განეხორციელებინა მეხანძრე-მაშველისათვის ან/და პენიტენციური დეპარტამენტის გარე დაცვის მოსამსახურისათვის დაკისრებული ფუნქციები. მოსარჩელე მხარე მიუთითებდა, რომ სადავო ნორმის ბლანკეტური ბუნების გათვალისწინებით, მხედველობაში არ მიიღებოდა პირთა კონკრეტულ კატეგორიაზე დაკისრებული ფუნქციების ბუნება, შესასრულებელი სამუშაოს სპეციფიკა, კანონმდებლობით განსაზღვრულ ასაკს მიღწეული პირების ინდივიდუალური ფიზიკური თუ მენტალური შესაძლებლობები და სხვა. იმავდროულად, მოსარჩელე მხარე იმ გარემოებაზეც აპელირებდა, რომ მეხანძრე-მაშველებისათვის მომზადების დონის პერიოდულ შემოწმებას ისედაც ითვალისწინებდა მოქმედი კანონმდებლობა. შესაბამისად, კანონმდებლობით განსაზღვრული ასაკის მიღწევისას პირთა ფიზიკური შესაძლებლობების ინდივიდუალური შეფასებისადმი დაქვემდებარება

² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №1/3/1591,1605 „მერაბ მურადაშვილი და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის წინააღმდეგ“, 2023 წლის 1 ივნისი.

არ იქნებოდა დაკავშირებული დამატებით არაგონივრულ ადმინისტრაციულ ხარჯებთან. ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, მოსარჩელე მხარე მიიჩნევდა, რომ სადავო ნორმები ეწინააღმდეგებოდა სამართლის წინაშე ყველას თანასწორობის უფლებას.

მოპასუხე მხარის განმარტებით, მეხანძრე-მაშველებსა და პენიტენციური დეპარტამენტის გარე დაცვის მოსამსახურეებს, მათზე დაკისრებული ფუნქციების სრულყოფილად შესასრულებლად, სჭირდებათ შესაბამისი ფიზიკური მომზადება და ჯანმრთელობის მდგომარეობა, რაც, როგორც წესი, უმრავლეს შემთხვევაში, 55 და 60 წლის ასაკს მიღწეულ პირებს აღარ გააჩნიათ. მიუხედავად აღნიშნულისა, მოპასუხე მხარემ ცნო N^o1605 კონსტიტუციური სარჩელი და განმარტა, რომ მოსარჩელის მსგავს სიტუაციაში მყოფი პირებისთვის უნდა არსებობდეს უფლებამოსილების ვადის გახანგრძლივების მექანიზმი. იმავდროულად, მოპასუხე მხარემ აღნიშნა, რომ გასაჩივრებული რეგულირებები მიზნად ისახავდა საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახურის ეფექტური და შეუფერხებელი საქმიანობის უზრუნველყოფას, რაც, თავის მხრივ, ემსახურება სამოქალაქო უსაფრთხოების დაცვას. მოპასუხის მითითებით, სადავო ნორმებით დადგენილი შეზღუდვა ემსახურებოდა, აგრეთვე, თაობათა შორის როტაციის პრინციპის განმტკიცებასაც. მოპასუხე მხარე მიიჩნევდა, რომ მეხანძრე-მაშველებისათვის დადგენილ შეზღუდვას არ გააჩნდა ბლანკეტური ხასიათი და კანონმდებლობით გათვალისწინებული ასაკის მიღწევისას, ინდივიდუალური სამედიცინო შემოწმების საფუძველზე, უშვებდა სამსახურის ვადის გახანგრძლივების შესაძლებლობას.

საკონსტიტუციო სასამართლომ, თავდაპირველად, შეაფასა მეხანძრე-მაშველისათვის თანამდებობაზე ყოფნის ზღვრული ასაკის კონსტიტუციურობა. საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახურის ეფექტური და შეუფერხებელი საქმიანობისა და თაობათა შორის როტაციის უზრუნველყოფის ინტერესები ის საჯარო სიკეთეებია, რომელთა მისაღწევად კანონმდებელი უფლებამოსილია, დაადგინოს ასაკის ნიშნით განსხვავებული მოპყრობა საჯარო თანამდებობის დაკავების უფლებასთან მიმართებით. იმავდროულად, საკონსტიტუციო სასამართლომ, რელევანტური კანონმდებლობის ანალიზის საფუძველზე დაადგინა, რომ შესაძლებელია მეხანძრე-მაშველისთვის დაკისრებული ფუნქციების შესასრულებლად საჭირო უნარების ინდივიდუალური შეფასება და თანამდებობის დაკავების საკითხის მის საფუძველზე გადაწყვეტა. ამდენად, საკონსტიტუციო სასამართლომ სადავო რეგულაციით დადგენილი ბლანკეტური აკრძალვა არ მიიჩნია საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახურის გამართული და ეფექტური ფუნქციონირების ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის გამოსადეგ საშუალებად.

საკონსტიტუციო სასამართლომ, მოცემულ საქმეზე, სადავო რეგულირებების კონსტიტუციურობა დამოუკიდებლად შეაფასა როტაციის პრინციპის უზრუნველყოფის ლეგიტიმური მიზნის ჭრილში და განმარტა, რომ იმ პირობებში, როდესაც საჯარო სამსახურში თანამშრომელთა საშტატო რიცხოვნობა წინასწარ არის განსაზღვრული და ფიქსირებულია თანამდებობებზე სამუშაო ადგილების ოდენობა, განსაზღვრული ასაკის მიღწევას პირთა დაკავებული თანამდებობიდან გათავისუფლება ხელს უწყობს შესაბამის თანამდებობაზე ვაკანტური ადგილების გამოთავისუფლებას/შექმნას და იძლევა ახალი კადრების მიღების შესაძლებლობას. თავის მხრივ, საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტებით, თაობათა შორის ადგილების სამართლიანი გადანაწილების პრინციპი მოითხოვს, ყოველგვარი ინდივიდუალური შეფასების გარეშე, ზღვრული ასაკის მიღწევას პირის დაკავებული თანამდებობიდან გათავისუფლებას და, ამ თვალსაზრისით, გამოსადეგ აუცილებელ ღონისძიებას ხსენებული პრინციპის მიზნების უზრუნველყოფად. საკონსტიტუციო სასამართლომ, ასევე მიიჩნია, რომ სადავო ნორმები, პროპორციულობის პრინციპის დაცვით, უზრუნველყოფდა თაობათა შორის სამუშაო ადგილების სამართლიანი გადანაწილების ლეგიტიმური ინტერესის მიღწევას. საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახურზე დაკისრებული ფუნქციებისა და სამოქალაქო უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში მათი როლის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია აღნიშნული სამსახური მუდმივად განიცდიდეს კადრების როტაციას, რასაც ყველაზე ეფექტური ასაკობრივი ზღვრის დაწესება უზრუნველყოფს. ყოველივე ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, საკონსტიტუციო სასამართლომ N¹⁵⁹¹ კონსტიტუციური სარჩელი არ დააკმაყოფილა.

N¹⁶⁰⁵ კონსტიტუციურ სარჩელის ფარგლებში, საკონსტიტუციო სასამართლომ სადავო ნორმების კონსტიტუციურობა შეაფასა მხოლოდ პენიტენციური სამსახურის ეფექტური და შეუფერხებელი საქმიანობის უზრუნველყოფის ლეგიტიმურ მიზანთან მიმართებით.

საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ პენიტენციური დეპარტამენტის გარე დაცვის მთავარი სამმართველოს მოსამსახურის უფლებამოსილებების სრულყოფილად შესრულება მნიშვნელოვნად არის დაკავშირებული პირის ფიზიკურ მომზადებასა და ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან. იმავდროულად, საკონსტიტუციო სასამართლო, მოპასუხე მხარისა და შესაბამისი კანონმდებლობის ანალიზის საფუძველზე, მოცემულ შემთხვევაშიც მივიდა დასკვნამდე, რომ შესაძლებელია ზემოაღნიშნული მოსამსახურეებისთვის დაკისრებული ფუნქციების შესასრულებლად საჭირო უნარების ინდივიდუალური შეფასება და თანამდებობის დაკავების საკითხის მის საფუძველზე გადაწყვეტა. ამდენად, საკონსტიტუციო სასამართლომ დააკმაყოფილა N¹⁶⁰⁵ კონსტიტუციური სარჩელი და სადავო რეგულაციით

დადგენილი ბლანკეტური აკრძალვა არაკონსტიტუციურად ცნო საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით.

III. „„შპს იხტიოსი“, ზაზა პატარიძე, ნიკოლოზ ბერიაშვილი, შალვა ონიანი, ვახტანგ კობეშავიძე და მანანა ხარხელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

2023 წლის 11 აპრილს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიამ მიიღო გადაწყვეტილება საქმეზე „შპს იხტიოსი“, ზაზა პატარიძე, ნიკოლოზ ბერიაშვილი, შალვა ონიანი, ვახტანგ კობეშავიძე და მანანა ხარხელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ (კონსტიტუციური სარჩელები №1421, №1448 და №1451)³. საქმეზე სადავოდ იყო გამხდარი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ნორმები, რომლებიც, ერთი მხრივ, ადგენდა ხელშეკრულებიდან გამომდინარე დავებთან დაკავშირებით, პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად მიქცევის ვალდებულებას, თუ ეს პირდაპირ იყო გათვალისწინებული ხელშეკრულებით, მეორე მხრივ კი, ხსენებულ შემთხვევაში, გამორიცხავდა სასამართლოს შესაძლებლობას, მოსარჩელისათვის მოეთხოვა გადაწყვეტილების აღსრულების შებრუნების უზრუნველყოფა სასამართლოს გადაწყვეტილების გაუქმების შემთხვევაში. იმავდროულად, სასამართლო აღიჭურვებოდა უფლებამოსილებით, გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსრულების საკითხი განეხილა ზეპირი მოსმენის გარეშე იმ შემთხვევაში, თუ იგი არ განიხილებოდა იმავე სხდომაზე, რომელზეც გამოტანილი იქნა გადაწყვეტილება. მოსარჩელე მხარე სადავო ნორმების არაკონსტიტუციურად ცნობას ითხოვდა საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით.

მოსარჩელე მხარის არგუმენტაციით, სადავო ნორმა მხარეთა შეთანხმების ფარგლებში აქცევდა საპროცესო მოქმედებების შესრულებასა და სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებას. მოსარჩელეების პოზიციით, სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება მოიაზრებდა სამივე ინსტანციის სასამართლოს მიერ საქმის განხილვასა და იმგვარი გადაწყვეტილების მიღებას, რომელიც აღსრულებადია. მხარეთა შეთანხმების ფარგლებში პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსრულების შესაძლებლობის დაშვება კი ზღუდავდა პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების ეფექტური გასაჩივრების უფლებას, რითაც ირღვეოდა სამართლიანი სასამართლოს დანაწესის

³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №2/3/1421,1448,1451 „„შპს იხტიოსი“, ზაზა პატარიძე, ნიკოლოზ ბერიაშვილი, შალვა ონიანი, ვახტანგ კობეშავიძე და მანანა ხარხელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2023 წლის 11 აპრილი.

მოთხოვნები. მოსარჩელები აპელირებდნენ იმ გარემოებაზე, რომ სადავო ნორმა გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსრულებისას არ ითვალისწინებდა მოპასუხის ან სხვა კერძო პირის ინტერესებს და, შესაბამისად, მოსამართლეს ართმევდა შესაძლებლობას, გამოეყენებინა უზრუნველყოფის ღონისძიების პროპორციულობის შეფასების ტესტი. მოსარჩელე მხარე მიუთითებდა იმასაც, რომ ხელშეკრულებიდან გამომდინარე დავებთან დაკავშირებით, პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად მიქცევის საფუძველი არ იყო ფორმალური ხასიათის და, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, შესაძლოა, საჭირო ყოფილიყო საკითხის გამოკვლევა. შესაბამისად, მოსარჩელების პოზიციით, აღნიშნული გადაწყვეტილების ზეპირი მოსმენის გარეშე მიღება, ასევე არღვევდა პირის სამართლიანი სასამართლოს უფლებას.

მოპასუხე მხარის, საქართველოს პარლამენტის პოზიციით, მხარეთა უფლება, ხელშეკრულებით შეთანხმდნენ გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსრულებაზე, აღმჭურველი ხასიათის იყო. ამასთანავე, მოპასუხე მხარის მითითებით, სადავო ნორმის მიზანს წარმოადგენდა როგორც მხარის დარღვეულ უფლებებში სწრაფად აღდგენა და ეფექტური მართლმსაჯულების განხორციელება, ისე მხარეთა კერძო ავტონომიისა და დისპოზიციურობის პრინციპის უზრუნველყოფა. მოპასუხე მხარე აპელირებდა იმ გარემოებაზე, რომ სადავო ნორმების საფუძველზე, მხარეს არ ერთმეოდა სამართლიანი სასამართლოს გარანტიებით სარგებლობის უფლება, რამდენადაც საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებდა დაუყოვნებლივი აღსრულების შესახებ გადაწყვეტილების გასაჩივრების, ისევე, როგორც სააპელაციო სასამართლოს მიერ დაუყოვნებლივი აღსრულების შეჩერების, გადავადების ან გაუქმების შესაძლებლობას. იმავდროულად, მოპასუხე მიუთითებდა, რომ პირს, რომლის წინააღმდეგაც მოხდა დაუყოვნებლივი აღსრულების გამოყენება, ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მის სასარგებლოდ მიღებული გადაწყვეტილების შემთხვევაში, გააჩნდა შესაძლებლობა, მოეთხოვა ზიანის ანაზღაურება ან/და დამდგარი შედეგის აღმოფხვრა.

საკითხის ზეპირი განხილვის გარეშე გადაწყვეტასთან დაკავშირებით, მოპასუხე მხარემ მიუთითა, რომ სადავო ნორმა ემსახურებოდა პროცესის ეკონომიურობის პრინციპს. ამასთანავე, საკითხის განხილვისას სასამართლოს წინაშე არ იდგა ფაქტობრივი გარემოებების შეფასების საჭიროება. საჭიროების შემთხვევაში კი, სააპელაციო სასამართლოს დაუყოვნებლივი აღსრულების საკითხის განხილვა ზეპირი მოსმენით შეეძლო.

საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება კონსტიტუციის პირდაპირი მოთხოვნაა. გადაწყვეტილების დროული აღსრულება პირდაპირ განაპირობებს მართლმსაჯულებას.

ბის დროულობასა და ეფექტურობას. იმავდროულად, კონსტიტუცია განამტკიცებს გადაწყვეტილების გასაჩივრების უფლებასაც, რომლის მიზანსაც სამართლის საწინააღმდეგო გადაწყვეტილებების გაუქმება წარმოადგენს და არა სამართლის შესაბამისი გადაწყვეტილების დროში მოქმედების ეფექტის გადავადება. საკონსტიტუციო სასამართლოს პოზიციით, სწორედ გასაჩივრების უფლებით არის დაცული ის, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებამ არ დააყენოს იმგვარი შეუქცევადი შედეგი, რომლის გამოსწორებაც ვერ მოხდება სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებითაც კი.

საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ სადავო ნორმა ქმნიდა პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების რეალურ შესაძლებლობას მანამ, სანამ სააპელაციო სასამართლო იმსჯელებდა აღსრულების შედეგად გამოუსწორებელი შედეგის დადგომის საკითხზე. აღნიშნული კი, რიგ შემთხვევებში, აზრს უკარგავდა ან/და მნიშვნელოვნად აუფასურებდა სააპელაციო საჩივრის შემდგომ განხილვასა და გადაწყვეტას. შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ არსებობდა რისკი იმისა, რომ თავად გასაჩივრების ინსტრუმენტი გადაქცეულიყო საკანონმდებლო ფორმლობად, რეალური, ხელშესახები ეფექტის გარეშე.

საკონსტიტუციო სასამართლომ, გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსრულებასთან, როგორც სახელშეკრულებო პირობასთან დაკავშირებით განმარტა, რომ პირი სამართლიანი სასამართლოს უფლების (ისევე, როგორც სხვა უფლებების) სუბიექტად რჩება იმისდა მიუხედავად, თუ რა გადაწყვეტილებას მიიღებს ან როგორ ნებას გამოხატავს იგი. ამასთანავე, საქართველოს კონსტიტუცია განამტკიცებს ეფექტურ სასამართლოზე წვდომას. ამ პირობებში, საქმის განმხილველი სასამართლოს ეფექტურობა ორი კერძო პირის შეთანხმებაზე დამოკიდებული ვერ იქნება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ პირობა, რომელიც სასამართლოს (მათ შორის, სააპელაციო სასამართლოს) ეფექტურ ხელმისაწვდომობას ზღუდავს, შეიძლება შეფასდეს თავად სამართლიანი სასამართლოს უფლებასთან მიმართებით.

სადავო ნორმის ლეგიტიმურ მიზანზე მსჯელობისას საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ უფლების დროულ და შემჭიდროებულ ვადაში აღდგენა ნამდვილად წარმოადგენს ისეთ ლეგიტიმურ მიზანს, რომლის საპირწონედაც დასაშვებია სამართლიანი სასამართლოს უფლების შეზღუდვა. აღნიშნულის საპირისპიროდ, საკონსტიტუციო სასამართლოს პოზიციით, სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობებში პირთა კერძო ავტონომიის პრინციპის მნიშვნელობის მიუხედავად, იგი ვერ გამოდგება სამართლიანი სასამართლოს უფლების შეზღუდვის თვითკმარ საფუძვლად.

საკონსტიტუციო სასამართლომ შეზღუდვის პროპორციულობაზე მსჯელობისას განმარტა, რომ სადავო ნორმა ადგენდა გადაწყვეტილების დაუყო-

ვნებლივ აღსრულების ბლანკეტურ წესს. კერძოდ, პირველი ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლე ვალდებული იყო, გადაწყვეტილება დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად მიექცია მაშინაც კი, როდესაც მიიჩნევდა, რომ დაუყოვნებლივი აღსრულების შედეგად მოპასუხის შელახული ინტერესი, თავისი მნიშვნელობით, აღემატებოდა მოსარჩელის დაცულ ინტერესს. საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ კანონმდებელს გააჩნდა შესაძლებლობა, დაედგინა უკეთესი ბალანსი სადავო ნორმით შეზღუდულ სიკეთესა და დაცულ ინტერესებს შორის პირველი ინსტანციის სასამართლოსათვის იმგვარი უფლებამოსილების მინიჭების გზით, რომელიც მას შესაძლებლობას მისცემდა, გადაწყვეტილება მიეღო ინტერესების შეპირისპირების შედეგად.

იმავედროულად, საკონსტიტუციო სასამართლოს პოზიციით, სასამართლოსათვის ამგვარი უფლებამოსილების მინიჭება ვერ იქნება გასაჩივრების ეფექტურობის უზრუნველყოფის თვითკმარი საშუალება. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, მნიშვნელოვანია, კანონმდებელმა შექმნას ისეთი სამართლებრივი სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების ეფექტურად გასაჩივრებას. ამისათვის საჭიროა, კანონმდებელმა შექმნას მექანიზმები, რომლებიც უზრუნველყოფს, სააპელაციო სასამართლოს მიერ საკუთარი გადაწყვეტილების ეფექტურობის უზრუნველსაყოფად, პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებაზე ქმედითი ზედამხედველობის შესაძლებლობას. ამ მხრივ, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ სამართლიანი ბალანსის მისაღწევად მნიშვნელოვანია, პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება არ აღსრულდეს მანამ, სანამ სააპელაციო სასამართლო არ შეაფასებს დაუყოვნებლივი აღსრულების შედეგების გავლენას მისსავე გადაწყვეტილების ეფექტურობაზე და იმსჯელებს დროებითი ღონისძიების გამოყენებაზე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს შეფასებით, მხარეთა ინტერესებს შორის ბალანსის უზრუნველსაყოფად, კანონმდებელს შეუძლია, განსაზღვროს სპეციალური პროცედურა/ვადები, რომლის ფარგლებში, სურვილის შემთხვევაში, სააპელაციო საჩივართან ერთად, პირი წარადგენს შუამდგომლობას გადაწყვეტილების აღსრულების შეჩერების თაობაზე ან გამოუსწორებელი შედეგის პრევენციის სხვა ღონისძიებებთან დაკავშირებით და ასეთ ვითარებაში, პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება აღსასრულებლად მიექცევა მხოლოდ სააპელაციო სასამართლოს მიერ ხსენებული საკითხის გადაწყვეტის შემდეგ.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სადავო ნორმა ეწინააღმდეგებოდა საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველი პუნქტით დაცულ სამართლიანი სასამართლოს უფლებას. საკონსტიტუციო სასამართლომ სადავო ნორმის არაკონსტიტუ-

ციურად ცნობა გადაავადა 2023 წლის პირველ ოქტომბრამდე, რათა საქართველოს პარლამენტს მისცემოდა საკითხის საქართველოს კონსტიტუციის მოთხოვნათა შესაბამისად მოწესრიგების შესაძლებლობა.

გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივი აღსრულების საკითხის ზეპირი მოსმენის გარეშე განხილვასთან მიმართებით, საკონსტიტუციო სასამართლომ შეაფასა, რამდენად იკვლევდა საკითხის განმხილველი სასამართლო ფაქტობრივ გარემოებებს, ამასთანავე, რამდენად მნიშვნელოვანია ის უფლება თუ სამართლებრივი ინტერესი, რომლის დაცვის შესაძლებლობა-საც სადავო ნორმა ზღუდავდა. ამ მხრივ, საკონსტიტუციო სასამართლომ იმ საკითხების ანალიზის საფუძველზე, რომლებიც შეიძლება საერთო სასამართლოში საკითხის განხილვისას წამოიჭრას, დაადგინა, რომ სადავო ნორმით გათვალისწინებული საკითხის გადაწყვეტა მოითხოვს სასამართლოს მიერ საქმეში არსებული ფაქტობრივი გარემოებების სრულყოფილ შესწავლასა და ზოგიერთი ახალი ფაქტობრივი გარემოების დადგენას/შეფასებას, რომელთან დაკავშირებითაც, ობიექტური ჭეშმარიტების დასადგენად, მნიშვნელოვანია მხარეთა პოზიციების მოსმენა და ურთიერთშეჯერება. ამასთანავე, საკონსტიტუციო სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმაზეც, რომ სადავო ნორმით მოწესრიგებული საკითხის გადაწყვეტისადმი პირს გააჩნია განსაკუთრებული სამართლებრივი ინტერესი, რათა მის მიმართ არ გატარდეს იმგვარი სამართლებრივი ზომები, რომლებიც მნიშვნელოვნად შელახავს მის უფლებებს. აღნიშნულის გათვალისწინებით, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ პირის ინტერესი, არ მოხდეს გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსრულების შესახებ საკითხის ზეპირი მოსმენის გარეშე გადაწყვეტა, მნიშვნელოვნად აღემატება საქმის განხილვის ეკონომიურობისა და დროულ მართლმსაჯულებაზე სამოქალაქოსამართლებრივი სამართალწარმოების მონაწილე მეორე მხარის ინტერესს.

საკონსტიტუციო სასამართლომ დამატებით მიუთითა იმაზეც, რომ ცალკეულ შემთხვევაში შესაძლებელია მხარეს, რომლის საწინააღმდეგოდაც მიექცევა პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად, არც გააჩნდეს ზეპირი განხილვის ინტერესი. აღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლომ განმარტა, რომ მსჯელობა იმის თაობაზე, თუ როდის შეიძლება გამოირიცხოს საკითხის ზეპირი მოსმენით ჩატარების აუცილებლობა, რელევანტურობას შეიძენდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, გამოიკვლევდა მხარის ნებას.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, საკონსტიტუციო სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმ გარემოებაზეც, რომ მოსარჩელის უფლების შეზღუდვის დამაბალანსებელი მექანიზმი ვერ იქნება სასამართლოს უფლებამოსილება, გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად მიქცევის საკითხის გა-

დაწყვეტისთვის ჩაატაროს სხდომა, რამდენადაც, იმისდა მიუხედავად, თუ რა სახისა თუ სირთულის სამართლებრივ ურთიერთობას ეხება საქმე, სასამართლოს ყოველ ჯერზე სჭირდება სათანადო სამართლებრივი მექანიზმი, რომლის ფარგლებშიც შესაძლებელი იქნება მხარის პოზიციის გამორკვევა, მისთვის წარდგენილი გარემოების/მტკიცებულების შეფასება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლომ, საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით, არაკონსტიტუციურად ცნო სადავო ნორმის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ითვალისწინებს, ამავე კოდექსის 268-ე მუხლის მე-11 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, დაუყოვნებლივი აღსრულების საკითხის ზეპირი მოსმენის გარეშე განხილვასა და გადაწყვეტას.

IV. „ეკატერინე ფიფია საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის წინააღმდეგ“

2023 წლის 10 ნოემბერს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიამ მიიღო გადაწყვეტილება საქმეზე „ეკატერინე ფიფია საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის წინააღმდეგ“ (კონსტიტუციური სარჩელი №1528⁴). საქმეზე სადავოდ გამხდარი ნორმები გამორიცხავდა უცხოეთში სრულად დისტანციური ფორმით მიღებული უმაღლესი განათლების აღიარებას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც სწავლების დისტანციური ფორმატი გამოწვეული იყო პანდემიის გავრცელების პრევენციის ან მის შედეგებთან ბრძოლის მიზნიდან გამომდინარე.

მოსარჩელე მხარე მიუთითებდა, რომ მიღებული განათლების ხარისხს განსაზღვრავს არა მისი ფორმა, არამედ ის, თუ კონკრეტული საგანმანათლებლო პროგრამა რამდენად არის მორგებული სტუდენტის საჭიროებებს. მოსარჩელის აზრით, მიუხედავად იმისა, რომ გარკვეულ საგანმანათლებლო პროგრამებთან მიმართებით, მართლაც არსებობს ცალკეული სასწავლო კომპონენტების დასწრებული ფორმით ათვისების ინტერესი, დისტანციური ფორმით მიღებული განათლების აღიარების სრულად გამორიცხვა გაუმართლებლად ზღუდავდა განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის კონსტიტუციურ უფლებას.

მოპასუხე მხარის არგუმენტაციით, სადავო რეგულირება ემსახურებოდა განათლების ხარისხის კონტროლის ლეგიტიმურ ინტერესს, რადგან უცხოეთ-

⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №2/7/1528 „ეკატერინე ფიფია საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის წინააღმდეგ“, 2023 წლის 10 ნოემბერი.

ში დისტანციური ფორმით მიღებული განათლების აღიარება წარმოშობდა რისკს, რომ აბიტურიენტები ჩააბარებდნენ სხვა ქვეყნის უმაღლეს საგანმანათლებლო პროგრამაზე და, შემდგომ, მობილობის გამოყენებით, განაგრძობდნენ სწავლას საქართველოს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, ერთიანი ეროვნული გამოცდების გვერდის ავლით. ამასთან, დისტანციური სწავლების პირობებში სათანადოდ ვერ კონტროლდებოდა სტუდენტის სალექციო კურსებზე დასწრება და გამოცდებზე მისი ცოდნის შემოწმება. გარდა ამისა, დისტანციური სწავლებისას შეუძლებელი იყო საგანმანათლებლო პროგრამის პრაქტიკული კომპონენტის ჯეროვნად ათვისება.

სასამართლომ განმარტა, რომ საქართველოს კონსტიტუციით განმტკიცებული განათლების უფლება აღიარებს განათლების სხვადასხვაგვარი ფორმით მიღების შესაძლებლობას და გამორიცხავს სახელმწიფოს მიერ სრულად ერთგვაროვანი საგანმანათლებლო სისტემის შემოღების უფლებამოსილებას. თუმცა აღნიშნული არ გამორიცხავს სახელმწიფოს უფლებამოსილებას, განათლების ხარისხის კონტროლის უზრუნველსაყოფად, მიიღოს შესაბამისი ზომები.

სადავო ნორმებიდან მომდინარე შეზღუდვაზე მსჯელობისას, სასამართლომ მიუთითა, რომ უცხოეთში მიღებული განათლება სამართლებრივ შედეგებს წარმოშობს მხოლოდ მას შემდეგ, რაც იგი აღიარებული იქნება სახელმწიფოს მიერ. კერძოდ, უმაღლესი განათლების შემდგომ საფეხურზე სწავლის გაგრძელებისთვის ან გარკვეული თანამდებობების დასაკავებლად, აუცილებელია სახელმწიფოს მიერ უცხოეთში მიღებული განათლების აღიარება. შესაბამისად, რადგან სადავო რეგულირება გამორიცხავდა დისტანციური ფორმით მიღებული განათლების აღიარებას, აშკარა იყო განათლების უფლების შეზღუდვა.

აღნიშნულის შემდეგ საკონსტიტუციო სასამართლომ შეაფასა სადავო ნორმის შესაბამისობა თანაზომიერების პრინციპის მოთხოვნებთან მიმართებით. სახელმწიფოს მიერ განათლების ხარისხის კონტროლი სასამართლომ შეზღუდვის ზოგად ლეგიტიმურ მიზნად მიიჩნია. უშუალოდ აბიტურიენტების მიერ ერთიანი ეროვნული გამოცდებისათვის თავის არიდების რისკთან დაკავშირებით, სასამართლომ მიუთითა, რომ, თუკი სახელმწიფოს ლეგიტიმურ ინტერესს წარმოადგენდა ერთიანი ეროვნული გამოცდებისათვის თავის არიდების პრევენცია, ამ მიზნის მიღწევა შესაძლებელი იყო, მაგალითად, უცხო ქვეყნის დისტანციური უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამიდან მობილობაზე შეზღუდვის დაწესებითაც. ამრიგად, უცხოეთში მიღებული დისტანციური განათლების აღიარების სრულად გამორიცხვა არ იქნა მიჩნეული დასახელებული მიზნის მიღწევის აუცილებელ საშუალებად.

სალექციო კურსზე სტუდენტის დისტანციურად დასწრების კონტროლთან დაკავშირებით სასამართლომ აღნიშნა, რომ თანამედროვე ტექნოლოგიე-

ბი საშუალებას იძლევა, მნიშვნელოვანწილად გაკონტროლდეს სტუდენტის ლექციებზე დასწრების პროცესი. მაგალითად, ლექციის მიმდინარეობისას ვიდეოთვალის გამორთვის აკრძალვის დაწესება უზრუნველყოფს სტუდენტის მიერ ლექციის მოსმენას ისეთივე ალბათობის ხარისხით, როგორც დასწრებული ფორმით წარმართული სასწავლო პროცესის შემთხვევაში. შესაბამისად, სასამართლომ სადავო რეგულირება არ მიიჩნია დასახელებულ ლეგიტიმურ ინტერესთან ლოგიკური კავშირის მქონედ.

სასამართლომ იმსჯელა დისტანციური სწავლების პირობებში გამოცდის მიმდინარეობისას სტუდენტის ზედამხედველობის მექანიზმებზე და აღნიშნა, რომ ტექნოლოგიური პროგრესი ამ მხრივაც იძლევა მნიშვნელოვან შესაძლებლობებს, თუმცა „დახურული წიგნის“ პრინციპით ჩასატარებელი გამოცდა იმავე ხარისხით ვერ გაკონტროლდება დისტანციურ პირობებში, როგორც დასწრებული ფორმით. მიუხედავად ამისა, სასამართლომ ხაზი გაუსვა, რომ უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების გარკვეული ნაწილი საერთოდ არ ითვალისწინებს „დახურული წიგნის“ პრინციპზე დაფუძნებული გამოცდების ჩატარებას, რადგან არ არსებობს ასეთი საჭიროება კონკრეტული საგანმანათლებლო პროგრამის საფეხურისა და დისციპლინიდან გამომდინარე. შესაბამისად, სადავო ნორმები ამ ნაწილშიც არ წარმოადგენდა მიზნის მიღწევის აუცილებელ საშუალებას.

დისტანციური სწავლებისას საგანმანათლებლო პროგრამის პრაქტიკული კომპონენტების ათვისების შეუძლებლობასთან მიმართებით, სასამართლომ განმარტა, რომ, ზოგადად, სასწავლო პროგრამის პრაქტიკული კომპონენტების ათვისება უფრო მეტად ეფექტურია დასწრებული სწავლების პირობებში, რადგან მისი თავისებურებებიდან გამომდინარე, პრაქტიკული კომპონენტების ათვისება მოითხოვს სტუდენტის მიერ უშუალო და პირდაპირ კონტაქტს სასწავლო კურსის ხელმძღვანელთან ან/და შესაბამის ობიექტთან. თუმცა პრაქტიკული კომპონენტის ათვისების ინტერესის ხარისხი მნიშვნელოვნად განსხვავდება საგანმანათლებლო პროგრამის მიმართულებისა და საფეხურის მიხედვით. ზოგიერთი საგანმანათლებლო პროგრამა საერთოდ არ ითვალისწინებს სავალდებულო პრაქტიკულ კომპონენტს, შესაბამისად, ამ შემთხვევაშიც, სასამართლო ვერ დარწმუნდა არსებული შეზღუდვის აუცილებლობაში.

სასამართლომ, აგრეთვე, აღნიშნა, რომ, თუკი სახელმწიფო ხედავს რისკს, რომ ცალკეული საგანმანათლებლო დაწესებულებები არ მიიღებენ აუცილებელ ზომებს დისტანციური განათლებიდან მომდინარე საფრთხეების დასაზღვევად, იგი უფლებამოსილია, აღიაროს მხოლოდ იმ ქვეყნების მიერ აკრედიტებულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მიღებული უმაღლესი განათლება, რომელთა მიმართაც არ არსებობს ეჭვები მიწოდებული განათლების ხარისხთან დაკავშირებით.

ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სადავო ნორმების ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც გამორიცხავდა უცხოეთში სრულად დისტანციური ფორმით მიღებული უმაღლესი განათლების აღიარებას, გაუმართლებლად ზღუდავდა საქართველოს კონსტიტუციის 27-ე მუხლის პირველი პუნქტით დაცულ განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის უფლებას.

ამასთან, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ სადავო ნორმების დაუყოვნებლივ, სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოცხადებისთანავე ძალადაკარგულად ცნობის შედეგად, სახელმწიფო ვალდებული იქნებოდა, ეღიარებინა ნებისმიერი პირის მიერ სრულად დისტანციური ფორმით უცხოეთში მიღებული უმაღლესი განათლება, რასაც, შესაძლოა, დაეზიანებინა განათლების ხარისხის კონტროლის ლეგიტიმური ინტერესი. ამდენად, სასამართლომ მიზანშეწონილად მიიჩნია სადავო ნორმების ძალადაკარგულად გამოცხადება 2024 წლის პირველ ივლისამდე, რათა საქართველოს პარლამენტსა და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრს მისცემოდათ გონივრული ვადა საქართველოს კონსტიტუციის მოთხოვნათა შესაბამისად საკითხის მოწესრიგებისთვის.